

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pòli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 20. oktobra 1858.

Še nekaj potrebnega o starem in novem dnarji.

Čedalje bolj se bliža čas, da po cesarskem patentu od 27. aprila letošnjega leta bo prišel novi dnar in z njim nove rajtenge. O vseh Svetih namreč bode nastopila ta dōba.

Treba se nam tedaj zdí o tej važni reči marsikaj še enkrat ponoviti, kar smo že razlagali, nekaj pa tudi še le izperva povedati, da se podučí ljudstvo, in se kolikor je moč odpravijo marsiktere zmešnjave in krive misli.

Povedali smo že, da konec tega mesca pridejo ob veljavo: polgoldinarji, stare petice vsake sorte, stare dvojake, 3kracarji kovani leta 1851 in pa vès kupreni šajnasti dnar, kjer ga še kaj imajo. Ponavljamo tedaj še enkrat: naj se podviza, kdor kaj tega dnarja ima, da ga spečá že te dni pri veliki cesarski kasi (Zahlamt.).

Ker pa vès naš drugi stari dnar bo še tudi po vseh Svetih veljal, pa se bo njegova cena ravnala po novi veljavi, je treba, da marsikaj opomnimo svoje bravce.

Pred vsem je treba vediti, da kdor bo po vseh Svetih kak dolg, ki ga je naredil pred vsemi Svetimi v starem dnarji poplačal z novim dnarjem, bo mogel na 100 gld. doplačati 5, — postavimo: kak kramar je dolžan štacnarju zdaj 200 gold., tedaj bo mogel po vseh Svetih z novim dnarjem mu plačati 210 gold. Pri tem plačilu nima štacunar nobenega dobička, ker novi dnar, kovan po 45 goldinarskem merilu, je toliko loži memo starega, ki je skovan po 20goldinarski meri. Vsled gori omenjenega cesarskega patenta se je pa tudi cena nekterega starega dnarja nekoliko znižala, zato, postavimo, po vseh Svetih 100 gold. v starih dvajseticah ali desetícáh ne bo plačalo 100, ampak le 97 gold. in 9 krajc. starega dnarja, — 100 gold. šestíc leta 1848 in 1849 kovanih se bo móglo spečati le za 95 gold. in 14 kr. po starem dnarji, — 100 goldinarjev starih krajcarjev bo plačalo le 85 gold. 43 krajc. po starem dnarji.

Treba je tedaj vediti, da po vseh Svetih bo marsikteri stari dnar imel drugačno in nižjo ceno, nekteri pa bo obderžal tudi po novi veljavi svojo polno ceno. Naj tedaj vsak dobro zapomni, kar cesarski patent veva, da se znebi še pred vsemi Svetimi tistega sedanjega dnarja, ki bode po vseh Svetih nekoliko manj vreden; po vseh Svetih pa naj se le spet jemlje po veljavi novega dnarja.

Stari dnarji, ki bodo obderžali svojo polno vrednost, so: bankovci, cesarski tolarji po 2 gld. in po goldinarji, nove (male, desetícám podobne) dvajsetice od leta 1852 in pa laške dvajsetice ali lire.

Sledeči stari dnarji pa bojo po vseh Svetih nekoliko manj vredni: stara velika dvajsetica ne bo po vseh Svetih več 20 krajc. vredna, ampak le $19\frac{3}{7}$ starega dnarja ali pa 34 novih krajc., — desetica le $9\frac{5}{7}$ starih ali pa 17 novih krajc., — peterka ali finfarca le $4\frac{6}{7}$ starih ali 8 in pol novih krajc., — dvojaka ali šestica od leta 1848 in 1849 le $5\frac{5}{7}$ starih ali 10 novih krajc., —

groš le $2\frac{6}{7}$ starih ali 5 novih krajc., — 2krajcar le $1\frac{5}{7}$ starih ali 3 nove krajc., — krajcar le $\frac{6}{7}$ starega ali poldrugi novi krajc., — starega polkrajcara in 1 lašk centezim plača le polkrajcarja, — laški 3centezimi plačajo 1 novi krajc., križavec (ali križast tolar) plača le 2 gold. in $11\frac{3}{7}$ krajc. starega ali pa 2 gold. 30 krajc. novega dnarja, polkrižavca plača le 1 gold. 4 kr. starega ali pa 1 gold. 12 kr. novega dnarja, četertkrižavca plača le $31\frac{3}{7}$ starega ali 55 novih krajc. Toda to veljá le od lepega, ne obrezanega, ne oglajenega in ne luknastega dnarja; obrezani in luknasti dnar se ne more nikod drugod spečati kakor v dnarnici (Münzamt), ki ga bo prelila in po vagi vrednost njegovo določila.

Da se bojo naši ljudje iznajdli v primeri starega dnarja po novi veljavi, jim povemo še to, da

	gold.
100 gld. bankovcov, tolarjev in gld. bo po novi veljavi plačalo	105
100 „ križavcov „ „ „ „ „	104 $\frac{1}{2}$
100 „ starih dvajsetíc, desetíc, peterk in polkrižavcov „ „ „ „ „	102
100 „ šestíc, grošev in četertkrižavcov „ „ „ „ „	100
100 „ krajcarjev in 2krajcarjev „ „ „ „ „	90
100 „ polkrajcarjev „ „ „ „ „	60

Poslednjič pa še en opomin vam kmetom, kramarjem, branjevcom in vsem, ki na drobno kaj prodajate. Svetujemo vam, da berž o vseh Svetih začnete po novem dnarji rajtati in prodajati. Zakaj? Zato, da ne pridete v zgubo. Hočemo vam en izgled dati. Če, postavimo, 1 funt slanine ali špeha, kateri zdaj po starem dnarji 24 krajc. veljá (ali po novem dnarji 42 kr.) bi hotli tudi po vseh Svetih v starem dnarji prodajati, bi vam kupec potem naštel 24 starih krajcarjev. Pri ti kupčii bi vas pa doletela precejšna škoda, kar še morebiti ne mislite ne, zakaj stari krajcar veljá po novem le 1 krajc. in pol, tedaj bi 24 starih krajc. zneslo le 36 novih krajc. — zgube bi tedaj imeli pri funtu špeha 6 novih krajc., — to je pa gotovo veliko več kolikor vès vaš dobiček. Če pa prodajate v novem dnarji, bote lahko vsakemu kupcu razložili: koliko ima na stari dnar še doplačati, da je rajtenga prav. Kdor s starim dnarjem plačuje, že sam vé, da star goldinar veljá 105 novih krajc. in da se mu tedaj pri tej prerajtbi ni nikakoršne zgube bati.

Kdor se v pravem času po tem ravná kakor postava veléva in kakor smo tukaj razložili, ne bo imel nobene zgube, pa tudi nobenih preprirov ne bo, zakaj postava jasno govori in le poznati jo je treba vsakemu.

Poduk zastran jam, v ktere se merhovina zakopuje.

Jame, v ktere se merhovina zakopuje, se ne smejo zavoljo tega, da bi se iz njih jemale živinske kosti za obertnijske namene, nikoli pred kakor 8 ali 10 let potem odkopati, ko so bile narejene. To se ravná po velikosti jam in po množini merh, ktere so bile v nje zakopane.

Za privoljenje, take jame odkopati, je treba politično (kantonsko) gosposko prositi, in kadar se taka jama odkopuje, mora vselej kdo nazoč biti, kterege ta gosposka pošlje. Ako se pokaže po tem, ko je bila jama odkopana, da ni v nji nič drugega, kakor same kosti brez ostankov mesa, ni treba kosti nič več razkuževati.

Da se pa ohranijo kosti cerknjene živine, ki je bila po dosedanjih postavah zakopana, ker se dajo za obertnijo dobro porabiti in kolikor to ni zoper zdravje ljudstva, je ukazalo c. k. deželno poglavarstvo sledeče:

1. Pripušeno je, suhe kosti živine, ktera je za navadnimi in ne nalezljivimi boleznimi poginila, za obertnijo rabiti.

2. Kostni goveje živine, ktera je za pljučno kugo poginila, se smejo rabiti za obertnijske namene, ako se ž njih posterže vsa mesnina, se dobro operejo in na zraku ali luftu posuše.

3. O goveji kugi se ne smejo kosti iz trupel jemati, kadar se dá res misliti, da se bo še malo razširjena kuga urno zaterla zavoljo tega, ker se bolna ali taka živina, ktera bi kugo imeti utegnila, pobije, njene iz kože djane trupla s kostmi vred odpeljejo in zakopljejo ter odpravijo vse reči, ktere so bile s tako živino v kaki dotiki. Ako je pa goveja kuga v kakem kraji že zlo razširjena in se dá res misliti, da je že mnogo govéd okuženih, se sme dopustiti, da se kosti iz trupel vzamejo, samo se mora to zgoditi na mestu, kjer je živina cerknila in kjer se imajo že tako koža, rogovi in parklji z živine jemati in salo topiti. Kostni, s kterih se je skerbno obrala vsa mesnina, se imajo potem eno uro v vrelem kropu kuhati, potem pa na zraku sušiti ali pa nad ognjem tako dolgo peči, da se mesnina, ki se jih še derži, dobro prežgè, kosti same pa po verhu opravižijo, in se tako okužnost iz njih odpravi.

Kosti je treba eno uro v kropu kuhati in potem na zraku sušiti, če se rabijo za košeno moko; če so pa za špodij namenjene, jih je treba nad ognjem žgati.

4. O prav hudem čermu ali vrančnem prisadu, ko bi bilo za zdravje ljudi silno nevarno se z merhami dalj časa pečati, se imajo merhe s kožo in kostmi vred zakopavati, kakor doslej. Kadar pa čerm ni tako hud in ni tako zlo razširjen, je pripušeno, kosti iz tacihi trupel jemati in razkuževati, pa ravnati tako, kakor je bilo rečeno pri goveji kugi.

5. Živina, ktera pogine za steklobo, kakor tudi konji, kteri poginejo za smerkljem ali se zavoljo te bolezni pokončajo, se imajo po obstoječih postavah s kožo in kostmi vred zakopavati.

6. Za razkuževanje kosti komisija za to postavljena dá ali pa ne dá privoljenja. Ta komisija se ima verh tega tudi prepričati, ali so bile kosti skerbno osnažene in gleda na to, da se kosti ne odpravijo iz tistega kraja, preden ne mine kuga ondi popolnoma in da se dalje ne prestopajo postave, dane zoper razširjanje kake kuge, zlasti pa, da se ne jemljejo kosti iz trupel in se ne snažijo.

7. Kostni, tako dobljene, ostanejo gospodarju živine, kteri ima po postavi tudi skerbeti, da se kosti po pripravnih ljudéh na njegove stroške razkužujejo; to velja tudi zastran kože, rogov, parkljev in loja.

Coklje ali leseni čevlji najceneje in zdravju najugodnejše obuvale.

Coklje nosijo v mnogih krajih; pri nas vidimo največkrat talijanske delavce, pa tudi v nekterih goratih krajih Koroškega itd. so zlo v navadi. Najbolj jih pa nosijo na Francozkem. Ondi je mnogo krajev, kjer ima vse coklje, mestjan in kmet, bogatinec in siromak. Al te coklje niso leseni hloodje, kakor jih mi poznamo. Naše so po več funtov težke, tako da je komaj mogoče, jih sabo vlačiti; francozke pa so komaj po 15 lotov ženske, možke malo čez funt težke. Da na nogah ostanejo, moramo v naše še

snop slame namašiti; francozke so tako lično po nogi izdelane, da se je dobro oklenejo.

Nekaj let sem so začeli tudi v nekterih nemških deželah, zlasti na Virtembergem, v izdelovanji cokelj bolj napredovati in, kakor so nam še vedno zoperne, tako jih začenjajo ondi od leta do leta rajše nositi. Spoznali so koristnost primerno izdelanih cokelj, in kolikor ličneje izdelujejo, toliko več dobička jim prinaša kupčija z njimi.

„Kakošne so neki te coklje, da jih hvalijo „Novice?“ bo rekel marsikdo. Odgovor: Složne, lahke in lične! Z lastnimi očmi smo se tega prepričali, in vsako obuvale, ktero ima te lastnosti, je tudi koristno. Navadno so pa černo lakirane ali sicer počernjene; z navadno mažo namazane se svetijo, kakor usnjati čevlji, tako da so tém prav podobne. Hoditi je prav lahko v njih in nog prav nič ne tišijo. Izdelujejo tudi s suknom ali kožuho podložene. Kakor so coklje, večje ali manje, menj ali bolj lično izdelane, po tem je tudi njih cena. Par tacihi čevljev velja 20 kr., pa tudi do 30 grošev.

Dobro izdelane coklje so na dve strani hasnoviteje kakor usnjati čevlji, namreč: ceneje so in pa zdravju ugodnejše. Kar se njih cene tiče, ni treba obširneje govoriti, rečemo samo, da coklje iz dobrega lesa dobro izdelane ne jenjajo dosti usnjatim čevljem, kar njih terpež zadeva, zlasti če so čez gerlo s tankim kositarjem obložene. Največja koristnost cokelj je pa v tem, da so noge v njih tople in suhe. Kmet mora pri svojih vsakdanjih opravkih, posebno pa spomladi in v jeseni, skoraj celi dan po vlažni, merzli zemlji postajati in hoditi. Ako nima na polji in senožeti nič opraviti, ima na dvorišu dosti dela, kjer tla večidel niso vložene, in so toraj mokre in blatnate. Priložnosti, si noge premraziti, ima tedaj dosti, in ker iz prehlajenja, zlasti pa iz prehlajenja nog toliko in toliko bolezni izvira, posebno pa spomladanske bolezni, nahod, gripa, merzlica itd., bi pomoček zoper take prehlajenja utegnil kaj cene imeti in želeti je tedaj, da bi coklje pri kmetiških opravkih bolj kakor doslej obveljale. Se vé, da takih okornih, kakoršne so naše, nihče ne priporoča, ktere kakor leseni hloodje na nogah visé in ne dajo, da bi se v njih delavec urno obračal.

Ako bi bilo zgorej popisano lepo, toplo in nedrago obuvale bolj znano in ako bi poskusili umni gospodarji, ga pri svoji družini vpeljati, bi kmali krive misli zginile. Cokljam bi se nihče več ne posmehoval in nihče bi več ne rekel: „Nosi naj coklje, kdor si ne more kupiti usnja za čevlje!“ Praktični in varčni Talijan se ne sramuje s svojimi res okornimi cokljami cokljati, in pri vsem tem je dosti dosti pridniši, kakor marsikter drug, kteri ima „zbi-ksane“ škorne, pa pije — tobak, namesti da bi delal in Bogu časa, drugim pa dnarjev iz žepa ne kradel.

Kratek popis kmetijstva po ribniškem okraji.

Spisal fajmošter Janez Ziegler.

(Konec.)

IV.

Vinoreja.

Vino tukaj ne raste, ker je obnebjje preojstro. Le ob prav gorkem letu se more na brajdi pri kaki hiši kak okusen grojzd dobiti.

V.

Vertnarstvo in sadjoreja.

Vertne zelenjave se dobí le pri grašjini ali pa pri farovžih za domače potrebe kaj, pa še le pozno spomladi, ker jim ojstre sape branijo, pred rasti.

Med sadnim drevjem češplje, hruške in jabelka prav rade rodé, pa tudi rade kmali poginejo, ker je tukajšna skalnata zemlja večidel povsod preplitva; zatoraj se tukaj malokje vidi kako staro češpljevo, hruševo ali jabla-